

سرفصل‌های گزارش بحث اختیار - موشح

عناوین ذیل از نتایج پژوهش‌های انجام گرفته در مراحل قبل استخراج شده است که به نظر می‌رسد می‌تواند در ده الی بیست دقیقه همه آن‌ها را به صورت اجمالی طرح نمود. هدف این است که توصیف کنیم تعریف اختیار نزد فلاسفه مسلمان و فلاسفه غیرمسلمان قادر به نفی جبر نیست. در نهایت نظریه فرهنگستان می‌تواند اختیار را به شکلی تعریف نماید که به جبر منتهی نگردد.

فهرست اجمالی

۱. تعریف اختیار
۲. ادله نفی اختیار
۳. ادله اثبات اختیار
۴. رشته‌های علمی منابع اسلامی اختیار
۵. جبر در نگاه دانشمندان غربی
۶. رشته‌های دانشمندان جبرگرا
۷. اختیار در نظام ولایت
- ۷/۱. تعریف اختیار به تعلق به ولایت؛ طلب تصرف
- ۷/۲. نسبت کیفیت و اختیار
- ۷/۳. تنافی اختیار و علیت
- ۷/۴. تنافی اختیار با اصالت ذات و کیفیت
- ۷/۵. تبعیت علم و آگاهی از اختیار
- ۷/۶. نیاز تکامل و رشد به اختیار
- ۷/۷. تفاوت اختیار با انتخاب

فهرست تفصیلی

۱. تعریف اختیار
- ۱/۱. تعریف نظری
- ۱/۱/۱. امکان در مقابل ضرورت
- ۱/۲. تعاریف عملی
- ۱/۲/۱. انتخاب و طلب خیر

۱/۲/۲. در مقابل اجبار

۱/۲/۳. در مقابل اکراه بیرونی؛ امر و نهی موالی و صاحبان قدرت

۱/۲/۴. در مقابل اکراه درونی؛ امیال و خواهش‌های نفسانی

۲. ادله نفی اختیار

۲/۱. رابطه علیّت؛ امکان و فقر ذاتی معلول نسبت به علت خود

۲/۲. علم ازلی خداوند بر افعال بندگان

۲/۳. عدم علم تفصیلی فرد به افعال خود

۲/۴. ادله نقلی بر نسبت دادن افعال بندگان به خدا

۲/۵. روایات طینت و کیفیت خلقت بشر

۲/۶. قضا و قدر

۲/۷. علل و مبادی غیراختیاری در فعل

۳. ادله اثبات اختیار

۳/۱. ثواب و عقاب

۳/۲. امر و نهی

۳/۳. پشیمانی بر فعل

۳/۴. احساس لذت

۳/۵. شرم از اعمال زشت

۳/۶. احساس فرق بین حرکات ارتعاشی و ارادی

۳/۷. درک وجدانی

۳/۸. تفاوت معلول بودن قوه اختیار با اختیار در عمل به اراده

۳/۹. مستثنی بودن سلطنت فرد بر افعال خود از رابطه علیّت

۴. رشته‌های علمی منابع اسلامی اختیار

۴/۱. فلسفه (۱۸ مورد)

۴/۲. اصول فقه (۳۹ مورد)

۴/۳. تفسیر قرآن (۱۱ مورد)

۴/۴. کلام و اعتقادات (۲۷ مورد)

۵. جبر در نگاه دانشمندان غربی

۵/۱. جبرگرایی سببی یا وابسته به قانون یا علی؛ رویدادهای آینده از طریق ترکیب رویدادهای گذشته و حال با

قوانین طبیعت مستلزم و بایسته می‌شود

۵/۲. جبرگرایی جزمی یا علمی؛ تمامی رویدادها دارای علت و اثر می‌باشند و ترکیب دقیقی از رویدادها در یک

زمان خاص باعث تولید یک نتیجه خاص می‌شود

۵/۳. جبرگرایی منطقی؛ همه قضایا خواه مربوط به گذشته باشند یا حال یا آینده هم غلط و هم درست هستند

۵/۴. جبرگرایی محیطی؛ محیط طبیعی بیشتر از محیط اجتماعی تعیین کننده فرهنگ می‌باشد

۵/۵. جبرگرایی زیستی؛ تمامی رفتارها، عقاید و تمایلات از طریق ژنتیک فرد تعیین و ثابت شده‌است

۵/۶. جبرگرایی فرهنگی

۵/۷. جبرگرایی روانشناختی

۵/۸. جبرگرایی زیستی - محیطی

۵/۹. جبرگرایی الهی؛ خدایی وجود دارد که تمامی آنچه انسان انجام می‌دهد را تعیین می‌کند

۵/۱۰. جبرگرایی تاریخی؛ جریان تاریخ، بدون توجه به تلاشها و فعالیت افراد، مسیر خود را طی می‌کنده‌است

- ۵/۱۱. دترمینیسم فلسفی
- ۵/۱۱/۱. دترمینیسم اتمیستی فعال
- ۵/۱۱/۱/۱. دترمینیسم مکانیکی؛ همه انواع حرکت ها را در حرکت مکانیکی خلاصه می کند
- ۵/۱۱/۲. دترمینیسم ایدئالیستی - عینی
- ۵/۱۱/۳. دترمینیسم ریاضی
- ۵/۱۱/۴. دترمینیسم ماتریالیستی
- ۵/۱۱/۵. دترمینیسم دیالکتیکی؛ اصول اساسی دترمینیسم مکانیکی در عرصه های طبیعت، جامعه و تفکر
- ۵/۱۱/۶. دترمینیسم تکنولوژیک؛ ابزار به عنوان یکی از علل تعیین یافتن انسان
- ۵/۱۲. جبرگرایی متقابل
۶. رشته های دانشمندان جبرگرا
- ۶/۱. فیلسوفان
- ۶/۲. ریاضیدانان
- ۶/۳. جغرافیدانان
- ۶/۴. پزشکان
- ۶/۵. روانشناسان
- ۶/۶. فیزیکدانان
۷. اختیار در نظام ولایت
- ۷/۱. تعریف اختیار به تعلق به ولایت؛ طلب تصرف
- ۷/۱/۱. قدرت بر طلب؛ نازل ترین تعریف برای اختیار
- ۷/۱/۲. تعریف اختیار به طلب ولایت و نیابت؛ طلب نیابت ملکوتی یا طلب نیابت حیوانی
- ۷/۱/۳. تعریف اختیار به طلب تصرف در سایر موجودات
- ۷/۱/۴. امکان تصرف قدرت الطلب در عینیات؛ به واسطه امداد شدن
- ۷/۱/۵. اختیار به معنای قدرت بر جعل و خلق
- ۷/۱/۶. تعریف شدن جبر در ذیل اختیار، در تعریف اختیار به طلب نیابت و خلافت
- ۷/۲. نسبت کیفیت و اختیار
- ۷/۲/۱. تعریف اختیار به نقیض کیفیت؛ سلب کیفیت های متعدد
- ۷/۲/۲. تعریف اختیار به محصول کیفیت؛ اصل گرفتن کیفیت در اختیار
- ۷/۲/۳. تعریف اختیار به منشأ کیفیت؛ محصول بودن کیفیت برای اختیار
- ۷/۲/۴. تعریف شخص مختار به اختیار به علاوه کیفیت
- ۷/۲/۵. نظریه مختار: اختیار به عنوان اساس پیدایش نسبت ها و تناسبات عینی
- ۷/۳. تنافی اختیار و علیت
- ۷/۳/۱. منافات اختیار با علیت تجریدی
- ۷/۳/۱/۱. ناسازگاری علیت تجریدی با علم، تغییر و تغایر
- ۷/۳/۱/۲. ناسازگاری علیت انتزاعی با مسأله تغییر و تدریج
- ۷/۳/۱/۳. تناقض اختیار و علیت در صورت مطلق و تجریدی تعریف کردن آنها
- ۷/۳/۱/۴. ناسازگاری علیت تجریدی با تمامی تعاریف اختیار
- ۷/۳/۱/۵. عدم امکان تعریف حرکت در صورت تجریدی دانستن علیت
- ۷/۳/۱/۶. ناسازگاری ذاتی اختیار با علیت و جریان نسبت و تناسب
- ۷/۳/۱/۷. متناقض بودن علیت و اختیار با یکدیگر

- ۷/۳/۱/۸. عدم امکان تفسیر علیّت در صورت قائل شدن به اختیار
- ۷/۳/۱/۹. عدم امکان تعریف اختیار تحت علیّت، به دلیل منتهی شدن تمام افعال به واجب تعالی
- ۷/۳/۲. عدم منافات اختیار با علیّت غیرتجریدی
- ۷/۳/۲/۱. عدم منافات اختیار به معنای طلب ولایت با علیّت
- ۷/۳/۲/۲. ضرورت وجود رابطه علیّت به معنایی غیرتجریدی و غیرانتزاعی
- ۷/۳/۲/۳. سازگار بودن علیّت و اصالت کیفیت (اصالت وجود و ماهیت) با جبر ساکن
- ۷/۳/۲/۴. تعریف شدن علیّت و چرایی به نسبت اختیارات با یکدیگر، در تعریف اختیار به طلب نیابت
- ۷/۳/۲/۵. معلّل بودن فاعلیت به معنای منتهی شدن خصوصیت به ذات
- ۷/۴. تنافی اختیار با اصالت ذات و کیفیت
- ۷/۴/۱. بروز هرج و مرج و بی‌قانونی در صورت نقیض بودن اختیار با کیفیت
- ۷/۴/۲. صحیح بودن احتمال محصول بودن کیفیت برای اختیار؛ اختیار موجود کیفیت
- ۷/۴/۳. عدم امکان تعریف اختیار بر مبنای اصالت ماهیت؛ به دلیل اصل بودن کیفیت در آن
- ۷/۴/۴. سازگار بودن علیّت و اصالت کیفیت (اصالت وجود و ماهیت) با جبر ساکن
- ۷/۴/۵. معلّل بودن فاعلیت به معنای منتهی شدن خصوصیت به ذات
- ۷/۴/۶. عدم امکان تعریف اختیار بر مبنای اصالت وجود، به دلیل نفی هر گونه دوئیت
- ۷/۴/۷. عدم امکان تعریف اختیار بر مبنای ترکیبی اصالت ماهیت و اصالت وجود
- ۷/۴/۸. اعتراف آخوند خراسانی بر ناسازگاری مبانی فلسفی موجود با اختیار
- ۷/۴/۹. ناتوانی اصالت ماهیت و وجود در تعریف جبر در حرکت
- ۷/۴/۱۰. عدم امکان جمع منطقی میان اصالت ماهیت و اصالت وجود با اختیار
- ۷/۴/۱۱. تلاش فلاسفه مسلمان برای جمع عرفی میان اختیار و مبنای فلسفی خود، به دلیل پذیرش تعبّدی اختیار
- ۷/۴/۱۲. ناتوانی فلاسفه و متکلمین از پاسخ دادن به شبهه جبرآور بودن علم خداوند نسبت به اعمال اختیاری بشر
- ۷/۴/۱۳. صحّت استناد به وجدانی بودن اختیار، به عنوان دلیل ذکر شده از سوی متکلمین در اثبات اختیار
- ۷/۴/۱۴. اصل بودن حکمت عملی نسبت به حکمت نظری؛ در اثبات وجدانی اختیار
- ۷/۴/۱۵. حکومت حکمت عملی بر حکمت نظری، به دلیل صحّت عقاب افعال نظری؛ مانند: مطالعه کتب ضلال
- ۷/۴/۱۶. مربوط بودن اختیار به حکمت عملی و ناسازگار بودن آن با حکمت نظری
- ۷/۴/۱۷. مربوط بودن اختیار به حکمت عملی؛ به دلیل هم‌سنخ نبودن آن با ضرورت و امتناع منطقی
- ۷/۴/۱۸. تبعیّت ضرورت و امتناع از اختیار و عدم تبعیّت اختیار از ضرورت و امتناع
- ۷/۵. تبعیّت علم و آگاهی از اختیار
- ۷/۵/۱. نیاز حصول تدریجی علم به اختیار
- ۷/۵/۲. تحقق اختیار همراه با علم اجمالی و متأخر بودن تبیین علم اجمالی نسبت به اختیار
- ۷/۵/۳. تبعیّت آگاهی از اختیار
- ۷/۵/۴. از شئون یکدیگر بودن علم و اختیار و عدم انفکاک آن دو از هم
- ۷/۵/۵. بازگشت تمامی مفاهیم و نسبت‌ها به اختیار، بر مبنای تعریف اختیار به طلب نیابت و خلافت
- ۷/۵/۶. امکان رشد تمامی علوم و زیاده و نقصان، به دلیل حضور و تأثیر جهت اختیار در آنها
- ۷/۶. نیاز تکامل و رشد به اختیار
- ۷/۶/۱. نیاز به پیامبر در ابلاغ و سرپرستی؛ در صورت وجود اختیار

- ۷/۶/۲. ضرورت وجود اختیار برای تحقق پرستش
- ۷/۶/۳. ضرورت اعطای اختیار به مخلوق، در صورت خلق او به عنوان خلیفه
- ۷/۶/۴. ادراک وجدانی عدل و ظلم؛ دلیل بر اختیار
- ۷/۶/۵. وجود ابتهاج و اضطراب؛ دلیل بر اختیار
- ۷/۶/۶. محال بودن تغییر در وضعیّت جبر محض و تفویض محض
- ۷/۶/۷. ضرورت پیدایش فاعل‌های مختار برای اشتداد پرستش خداوند در قالب نظام
- ۷/۶/۸. محال بودن تغییر در وضعیّت جبر مطلق
- ۷/۶/۹. تعریف قرب الی الله به توسعه اختیار از طریق شکر منعم
- ۷/۶/۱۰. محال بودن تحقق حرکت در صورت عدم وجود اختیار
- ۷/۶/۱۱. توسعه اختیار و افزایش آزادی و تقرّب، از طریق بهینه شریط با اختیار نمودن جهت الهی
- ۷/۶/۱۲. قدرت انسان بر تغییر حالات و حساسیتهای خود، به دلیل ذاتی نبودن آنها و تبعیّت از اراده و اختیار
- ۷/۶/۱۳. تعریف نور به اختیار؛ به عنوان هماهنگ‌کننده تعلّقات روحی
- ۷/۶/۱۴. اصل بودن اختیار در پیدایش قدرت و تحقّق کیفیّت
- ۷/۷. تفاوت اختیار با انتخاب
- ۷/۷/۱. اختیار به معنای انتخاب جهت؛ پیش از تحقّق آگاهی
- ۷/۷/۲. انتخاب به معنای سنجش دو راه موجود با یکدیگر؛ پس از تحقّق آگاهی
- ۷/۷/۳. محل نزاع نبودن «انتخاب» بین مادیون و الهیون؛ در دعوای جبر و اختیار
- ۷/۷/۴. متوجّه بودن نزاع جبر و اختیار به ریشه تحقّق انتخاب؛ یعنی منشأ داعی و طلب
- ۷/۷/۵. تفاوت انتخاب به معنای بهینه‌گزینی با اختیار به معنای حاکمیّت بر جهت
- ۷/۷/۶. اختیار به معنای حاکمیّت بر قانون و تفاوت اساسی آن با انتخاب
- ۷/۷/۷. انتخاب به معنای گزینش و شباهت آن به فعالیت نرم‌افزاری رایانه
- ۷/۷/۸. اصل بودن اختیار نسبت به انتخاب
- ۷/۷/۹. تفاوت اختیار با انتخاب و گزینش
- ۷/۷/۱۰. جریان انتخاب در لوازم ذات، در مقابل جریان داشتن اختیار فراتر از ذات و ذاتی

